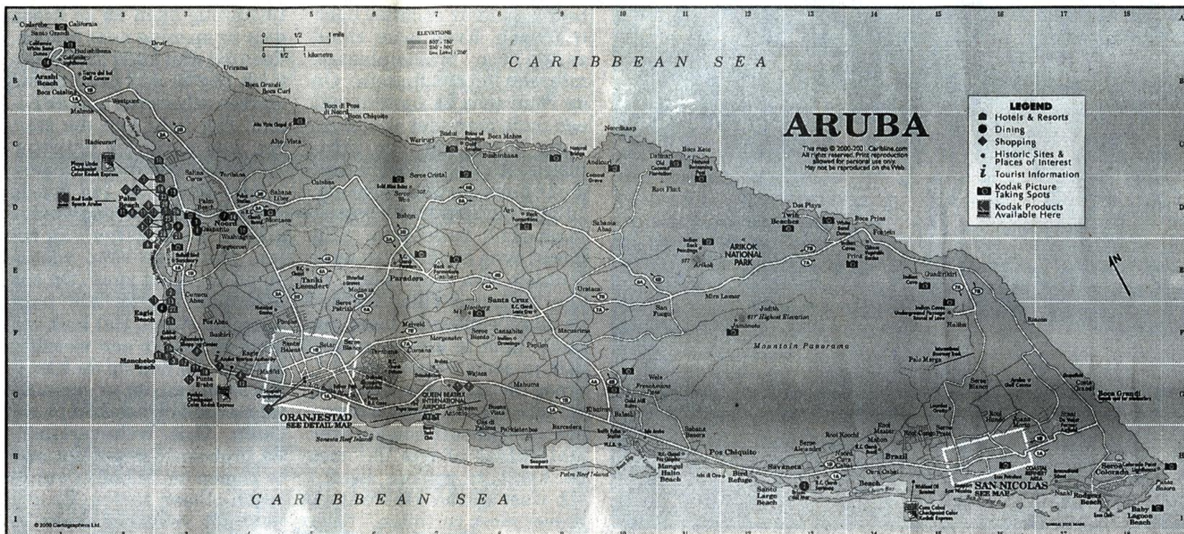
Bewonderenswaardige aanwinst voor

Ons eilandje Aruba van

door Henry Habibe

Op 8 september 2007 was het 45 jaar geleden dat Laura Wernet-Paskel op Aruba overleed. Zij werd in 1911 te Santa Cruz geboren en volgde lager onderwijs in Oranjestad. Op vijftienjarige leeftijd ging zij naar Nederland om in Reuver (Limburg) voor onderwijzeres te studeren. In 1931 haalde zij haar diploma en werd zij onderwijzeres aan de Maria School in Santa Cruz. Zuster Cecilia, oud hoofd van de Maria School:'Laura was een zeer intelligente en belezen vrouw. Ze wist overal wel wat vanaf, vooral over geschiedenis kon ze goed vertellen' (1). Dit blijkt ook heel goed uit haar boekje *Ons eilandje Aruba.*

Maar de onderwijzeres, 'juffrouw Laura', nam ook deel aan allerlei maatschappelijke, culturele en kerkelijke activiteiten. Ze richtte in haar huis te Santa Cruz een kleine bibliotheek in die ten dienste stond van eenieder die belangstelling had voor o.a. Nederlandse literatuur van wetenschappelijke, historische en sociale aard of Nederlandstalige romans. Zij had in het bijzonder aandacht voor het missiewerk in Afrika en in Suriname en onderhield ook schriftelijk contact met de toen bekende Albert Schweitzer. Ze begaf zich zelfs op het politiek toneel door in 1949 als de eerste vrouwelijke politicus op de lijst van de UNA (Union Nacional Arubano) te verschijnen. Toen was Felipito Tromp de leider van de UNA-I. Het jaar daarop, bij de verkiezingen voor de Staten, stond Laura op de lijst van UNA-II met als lijsttrekker de heer Apolonio (Pooy) Werleman. Zij was vooral een voorvechtster voor de rechten van de vrouw. In 1957 constateerden de medici kanker bij de zeer intensief levende Laura. Op 1 januari 1960 moest zij haar taak als onderwijzeres neerleggen. Zij overleed in 1962 in het Lago-Hospitaal. Op 8 september a.s. wordt haar sterfdag herdacht door de Stichting die haar naam in ere houdt, de 'Stichting Laura Wernet-Paskel'.

ONS EILANDJE ARUBA

'Juffrouw Laura' schreef op 33-jarige leeftijd een boekje over aspecten van de geschiedenis, cultuur en folklore van Aruba. Dit boekje, *Ons eilandje Aruba,* werd echter niet eerder uitgegeven dan toen haar zoon, de heer André Wernet, in 1990 een ontmoeting had met Gerda de Groot en Albert Dieffenthaler (Radio Carina). Radio Carina kreeg toestemming om de inhoud van het manuscript uit te zenden in verband met de viering van Aruba-dag op 18 maart 1990. Het manuscript zou in boekvorm verschijnen, toen de familie Wernet in 1992 besloot de financiering ervan op zich te nemen. Met een subsidie van UNOCA (Union di Organizacionnan Cultural Arubano) werd in hetzelfde jaar bij Walburg Pers (Zutphen) een oplage van 2500 exemplaren gedrukt. Niet minder dan achtenveertig jaar nadat het geschreven werd! Er zijn sindsdien een tweetal besprekingen over dit boekje verschenen. De eerste is die van Eef Hermers in de *Amigoe* van 18 maart 1992. Daarin komen nogal wat interessante biografische gegevens naar voren. Tevens verstrekt de auteur gegevens over de inhoud van het boek. Het verhaalt – aldus Hermers – over de Arubaanse voorouders, de levensgewoonten en de prille groei en ontwikkeling in de jaren veertig. Je zou het bijna een romantische en humoristische beschrijving kunnen noemen'. De tweede bespreking is die van Wim Rutgers in een speciaal nummer van de *Amigoe*, Arubadag maart 1996. Rutgers schrijft 'de geschiedenis van de Arubaanse literatuur begint met persoonlijke mémoires' en beschouwt Laura's boekje als een 'mémoire' vergelijkbaar met *Aruba voorheen en thans* (1932) van H.E. Lampe en twee latere werken van W.F.M. Lampe, *In de schaduw van de gouverneurs* (1968) en *Buiten de schaduw van de gouverneurs* (1971). *Aruba voorheen en thans* verscheen (zonder vermelding van jaar en zonder paginanummering) bij Boekhandel J.W.Veldman in Den Haag. Het is – volgens Ronald Donk – geen geschiedkundig boekje, maar behoort eerder tot wat de historicus een 'egodocument' noemt. Donk komt tot de conclusie dat dit boekje 'zwaar teleurstelt in het beschrijven van de tijdgeest en de maatschappelijke veranderingen tussen 1880 en 1928'. Het kan dan ook niet vergeleken worden – aldus Donk – met de geschiedkundige boeken over Aruba zoals die o.a. door Johan Hartog geschreven zijn (2). *Ons eilandje Aruba* wordt door Donk als een goed 'egodocument' beschouwd, maar niet als *historische* publicatie. Dat er echter een groot verschil bestaat tussen deze twee 'egodocumenten' is wat ik in dit essay probeer aan te tonen. Maar eerst iets over de thema's.

DE ARUBAANSE MYTHE

Zowel het verre als het nabije verleden alsook de eigen tijd wordt als een smeuïg verhaal gepresenteerd. Verschillende aspecten passeren de revue: historie, cultuur, gewoontes, sociologie, klimaat en flora. De auteur onderstreept de betekenis die de olieraffinaderij, de *Lago*, voor Aruba heeft gehad. Zij vertelt over de Indianen, de slaventijd, over het transport per ezel van aloësap, over het uiterlijk van de Arubaan, etc. Een van de thema's die zij benadrukt is de Arubaanse mythe, die gecreëerd werd toen er een sociale ontevredenheid ontstond na de komst van de *Lago*. In het begin was de situatie zo dat de *Lago* haar eigen employé's meebracht. Het Engels werd de voertaal van het bedrijf, waardoor aan de Engelssprekenden de voorkeur werd gegeven. Dit was niet bevorderlijk voor de integratie op het eiland. Voor de Arubanen was die situatie onverteerbaar. Bij het voortrekken van de niet-Arubanen rees de vraag: Wie mag zich nu Arubaan noemen? Weldra ging men zich toen beroepen op het 'Indiaan-zijn'. (3). Die waren hier toch het eerst! Wernet-Paskel steekt de draak met die Arubaanse mythe. Zij schroomt zich niet om, wanneer het gaat om het ont- kennen van het Afrikaanse element, te spreken van `het aristocratische air' van de Arubaan. Zelfverzekerd constateert zij:'Toen onze grootvaders en grootmoeders nog naar school gingen, bestonden de Arubanen al *met alle kleuren van Gods palet'*. En mocht dat geen voldoende bewijs zijn, dan geeft zij, met betrekking tot haar eigen raciale achtergrond, onverholen toe dat haar eigen grootmoeder van negroïde afkomst is. Eerst in algemene zin:'Zo ken ik iemand, die op het ogenblik wel geen belangstelling meer voor het aardse toont, want ze ligt op sterven, terwijl ze van plan was om naar de honderd te tippelen'. Van een vage onpersoonlijke manier van beschrijven gaat de auteur gelijk over op de concrete beschrijving van haar bloedeigen grootmoeder:'Zij is de overgrootmoeder van *mijn kinderen*, op en top een blanke verschijning (...) Ze is als slavin geboren, kleinkind van een geïmporteerde *negerslavin* (toen de enige *Negerin* op Aruba bekend) en dochtertje van haar shon (een zekere Jan Croes)'. Zo'n beschrijving op-de-man-af moet stellig in het verkeerde keelgat van de Arubaan geschoten zijn, want hij acht zich een directe nakomeling van de vroegere Indianen. Met een dergelijke *autobiografische* beschrijving wordt de door bepaalde politici gecreëerde mythe snel naar het rijk der fabelen verwezen. Hermers heeft er reeds op gewezen dat Laura bij tijd en wijle de Arubaan een zeer kritische spiegel voorhoudt. Ook Rutgers onderstreept deze kritische visie:'Laura Wernet kan heel fel zijn en windt nergens doekjes om'. Hij is van mening dat Wernet-Paskel de toon heeft van iemand die durft. Het behoeft niet te verwonderen dat zij, bij de oprichting van de eerste politieke partijen op Aruba, zich bij de UNA aansloot en de eerste vrouwelijke politicus in de geschiedenis van Aruba werd.

VOORHEEN EN THANS

Dit boekje telt ongeveer 60 pagina's (inclusief de foto's) en is een verslag betreffende het Aruba in het begin van de XXe eeuw. Het leven op Aruba zag er vroeger – aldus H.E. Lampe – aangenaam uit door de 'onderlinge eenheid en de algemeene eendracht'. Die aangename sfeer is voor de auteur aanleiding om te spreken van een 'Hof van Eden'. Hij vertelt o.a. hoe het Aruba op economisch gebied is vergaan en tracht het verschil aan te geven tussen heden en verleden. Veel bladzijden worden in beslag genomen door vermelding van prijzen en tarieven. Een willekeurige greep uit dit werk:'Is de oogst goed gelukt, dan is zoo'n cunucugezin overgelukkig en onbezorgd. Terwijl de boonen op het vuur aan het koken zijn (hun geliefkoosd gerecht) wordt de inheemsche maïs fijn gemalen. Hiervoor gebruikt men een groote harden steen (...). Is het meel klaar, dan wordt het tot een dikke pap...'. Het relaas van Lampe lijkt zodoende hier en daar op een instructie-boekje. Het alledaagse taalgebruik is soms weliswaar beeldend, zoals bij de beschrijving van de zgn. 'gouden droom' (groei van de welvaart) die maar niet verwezenlijkt wordt. Als de auteur, bijvoorbeeld, het economisch probleem aansnijdt, verzucht hij in andere bewoordingen: '(...) Maar de hoop schijnt steeds *gesmoord* te blijven, want alhoewel een zevental 'big chiefs' (...) aller gemoederen hier kwam *wakker schudden* en het eiland deed *dreunen* met hun 'val' uit de lucht (per vliegtuig) nog steeds merkt men geen verandering in de gewenschte richting (...) en vraagt men zich benauwd af:`Is er wel hoop voor de toekomst? Zoo *dobberen* wij voort op *de baren van onzekerheid...*'. Ook komt men hier en daar een beeldspraak tegen als 'wonden hunner wanhoop' en 'roeden der gruwelijke depressie'. En passant slaakt de auteur ook wel een zucht van opluchting waarbij hij figuurlijke taal gebruikt:'De *hemelkraan* scheen in die tijden ook niet gesloten te zijn voor dit eiland'. Maar zulke plastische wendingen komen slechts sporadisch voor en het relaas kenmerkt zich toch vooral door een zakelijke opsomming van historische aard. De schrijftrant wordt door de auteur zelf als 'nuchter' gekwalificeerd:'Waar er hier en daar op *nuchtere* wijze gewezen wordt ....'.

Kortom, *Aruba voorheen en thans* is een poging tot een kort historisch verslag of een simpel instructieboekje over het Aruba uit het begin van de XXe eeuw. Diepgang en verklaring geeft dit boekje niet.

CREATIEF

In tegenstelling tot het vorige werk zien we in *Ons eilandje Aruba* van Wernet-Paskel iets met de taal gebeuren dat als 'creatief' aangeduid kan worden. De auteur schrijft over verschillende aspecten: klimaat, geschiedenis, landbouw, veeteelt, industrie, mentaliteit, flora en fauna. Daarbij haalt zij, behalve haar eigen herinneringen, ook anekdotes van haar ouders en grootouders op. Dat doet zij in negen 'delen', of zo men wil, negen opstellen. Wij maken, vanaf het begin, kennis met haar speelse wijze van vertellen. Zo heeft zij het over een zeevaarder, die nadat hij de hele nacht rond Aruba 'gezwalkt' had, in zijn